

Analysis of the Effect of the COVID-19 Pandemic on the Creative Destruction of Tourism in the from the Perspective of Residents Case Study: Historical Texture of City Yazd

Alireza Asgari Savadjani¹, Mohammad Reza Rezaei^{2*}, Hamdollah, Sojasi Qeydari³.

1- Ph.d student in Geography and urban planning, Yazd University, Yazd, Iran

2-Associate Professor of Geography and urban planning, Yazd University, Yazd, Iran

3-Assistant Professor of Geography and urban planning, Ferdowsi University, Mashhad, Iran

Accepted: 20 January 2021

Received: 25 April 2021

Extended Abstract

Introduction

With the COVID-19 pandemic, the world is facing a greater challenge than World War II. With the spread of the virus and the lack of specific vaccines and drugs by the time of the study (August 2020), many countries are benefiting from non-pharmacological interventions such as quarantine and restrictions. This has increased the psychological pressure on people due to fears of illness, the quarantine debate, and the closure of some economic activities, such as tourism. In addition to endangering the health of society, this crisis is a major threat to the global economy. Therefore, it is necessary to take advantage of existing opportunities to overcome threats and to revive the economy of societies. One of the applied paradigms in this field is creative destruction. Creative destruction, using the resources, knowledge and skills of individuals, responds to new forms of demand and expands the opportunities for creative entrepreneurship. This model creatively replaces or combines new technologies with old ones. Accordingly, based on this theory, the role of entrepreneurs is not limited to creating new job opportunities, but with the existing structure, thinking, mobility and culture, engage in creative destruction and with this process, prepare the ground for economic development.

Methodology

This research is applied and has been done by survey method. The statistical population includes the adult population (over 20 years) of the historical texture of Yazd and the research period is related to August 2020. According to the population of the study area (37,700 people), the test population is equal to 21,860 people, which based on the Cochran's formula, the number of studied samples was calculated to be 378 people. Due to the special conditions of the society and the existence of restrictions on traffic and social communication, the Internet sampling method has been used. Accordingly, the designed questionnaires were published online and through social networks. Due to the limitations in the field of age of applicants and also incomplete questionnaires, 438 questionnaires were received, which by applying restrictions and random matching based on economic activity, 378 answers were selected for analysis and analyzed in terms of descriptive information in SPSS software. Smart-PLS3 was exerted to evaluate the relationship between Corona pandemic anxiety and creative destruction of tourism. The research questionnaire consists of two parts. The first part is related to the Corona Anxiety Scale, with 18 items based on the Likert scale and the other part is related to measuring creative

---

* Corresponding Author (Email: rezaei58@gmail.com)

destruction with 21 items. This variable includes two factors: the attitude of the residents and the amount and direction of investments.

Results and discussion

Many people have stopped working without prior planning due to the lack of tourists and protection from the Corona virus. This has caused them to suffer a lot of psychological stress. Despite the dangers and effects of this pandemic, these people must overcome the existing conditions with creativity and entrepreneurship and create new ways to earn money from the existing potentials. Based on this, we can consider the anxiety caused by the COVID-19 pandemic as a launching pad for creative destruction. For this purpose, the study seeks to assess the significance of the effect of anxiety caused by the corona pandemic on creative destruction. Based on the findings and the designed model, the variable of creative destruction consists of two factors: residents' attitudes toward tourism and the amount and direction of investments in tourism. According to the model, first, the effect of two independent variables on creative degradation is tested, which shows the attitude of residents towards tourism (path coefficient 0.041 and T-value 2.072) and the amount and direction of investments (path coefficient 56 0. and T-value 17.37) In terms of path coefficient, have a positive effect on creative destruction and have a significant relationship. Therefore, the most important point in relation to creative destruction is to have a positive attitude towards tourism and its effects, and as observed in the results (path coefficient 0.875 and T-value 10/107), the same type of attitude increases investment and determines the type of them. But in relation to the main hypothesis of the research, we can point to its proof according to the path coefficient of 0.402 and T-value of 9.621 because according to the analysis, the relationship between coronary anxiety and creative destruction in the historical texture of Yazd is meaningful and positive.

Conclusion

Accordingly, despite the COVID-19 pandemic, residents are trying to make up for lost opportunities due to the anxiety caused by it and are trying to somehow turn this threat into an opportunity with creativity and innovation, and revive their economic activities toward tourism. In such a way that they do not leave their home and place of residence and spend the least money without worrying about the absence of tourists. Those interested in tourism activities can act through virtual tourism as an undeniable part of the online economy. These people can create startup ideas by joining the network of millions in the field of virtual tourism.

Keywords: Tourism, Creative destruction, Anxiety, COVID-19, City Yazd.

تحلیل تأثیر پاندمی کووید ۱۹ بر تخریب خلاق گردشگری از دیدگاه ساکنان مطالعه موردی: بافت تاریخی شهر یزد*

علیرضا عسگری سوادجانی - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه یزد، یزد، ایران
محمد رضا رضایی - دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه یزد، یزد، ایران
حمدالله سجاسی قیداری - استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۰۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۰۱

چکیده

با همه‌گیری کووید ۱۹، جهان با چالشی بسیار فراتر از جنگ جهانی دوم روبرو شده است. بحرانی که علاوه بر به خطر انداختن سلامت جامعه، تهدیدی اساسی علیه اقتصاد جهانی است. با گسترش این ویروس و عدم وجود واکسن و داروی مشخص تا زمان انجام پژوهش (آگوست ۲۰۲۰)، بسیاری از کشورها از مداخلات غیر دارویی مانند قرنطینه و اعمال محدودیت‌ها بهره می‌برند. همین موضوع باعث شده تا فشار روانی ناشی از نگرانی ابتلا به بیماری، بحث قرنطینه و تعطیلی برخی از فعالیت‌های اقتصادی نظیر گردشگری، بر عموم مردم افزایش یابد. بدین منظور، ضروری است تا با بهره‌مندی از فرصت‌ها بر تهدیدها غلبه کرده و بتوان اقتصاد جوامع را احیا نمود. یکی از پارادایم‌های کاربردی در این زمینه تخریب خلاق می‌باشد. تخریب خلاق با استفاده از منابع، دانش و مهارت افراد، به اشکال جدیدی از تقاضاها پاسخ گفته و فرصت کارآفرینی خلاق را گسترش می‌دهد. این پژوهش از نوع کاربردی و به روش اسنادی-پیمایشی صورت گرفته است. جامعه مورد مطالعه، ساکنان بافت تاریخی شهر یزد می‌باشد که ۳۰۸ نفر به‌عنوان نمونه از طریق فرمول کوکران انتخاب‌شده و داده‌های مورد نیاز با استفاده از پرسشنامه گردآوری و با استفاده از Smart PLS مورد تحلیل قرار گرفت. با توجه به نتایج، ضریب مسیر ۰/۴۰۲ و ضریب T ۹/۶۲۱ بیانگر تأثیر مثبت و معنادار اضطراب ناشی از پاندمی کرونا بر تخریب خلاق در بافت تاریخی شهر یزد می‌باشد. بر این اساس با وجود پاندمی کووید ۱۹، ساکنان به خاطر اضطراب ناشی از آن سعی در جبران فرصت‌های از دست‌رفته داشته و در تلاش هستند تا به نحوی با خلاقیت و نوآوری این تهدید را به فرصت تبدیل کرده و فعالیت‌های اقتصادی خود در راستای گردشگری را به شکل جدیدی احیا نمایند.

واژگان کلیدی: گردشگری، تخریب خلاق، اضطراب، کووید ۱۹، شهر یزد.

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری آقای علیرضا عسگری سوادجانی در رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم در پردیس علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه یزد می‌باشد.

مقدمه

به دلیل تغییرات جهانی، همه‌گیری‌ها و شیوع بیماری‌های واگیردار به سرعت در حال افزایش هستند. به‌طور کلی در قرن بیستم سه مورد همه‌گیری تجربه شده است که عبارت‌اند از: آنفولانزای اسپانیایی (۱۹۱۸-۱۹۱۹)، آنفولانزای آسیایی (۱۹۵۷) و آنفولانزای هنگ‌کنگ در سال ۱۹۶۸. این میزان در قرن بیست و یکم به پنج مورد افزایش پیدا کرده (سارس در سال ۲۰۰۲، آنفولانزای مرغی در سال ۲۰۰۹، MERS در سال ۲۰۱۲ و ابولا در سال ۲۰۱۲ و کووید ۱۹) که می‌توان این روند افزایشی را به تغییرات جهانی ارتباط داد (Wu et al, 2017: 19). در میان این‌همه پاندمی، کووید ۱۹ در مقایسه با موارد قبلی بسیار قوی‌تر و خطرناک‌تر می‌باشد (Majhi, 2020: 19). اولین شیوع بیماری همه‌گیر کرونا ویروس جدید^۱ در شهر ووهان چین گزارش شد و به سرعت در سراسر جهان گسترش یافت (Chen et al, 2020: 1). تعداد واقعی افراد مبتلا، با توجه به وجود محدودیت‌ها، تقریباً مشخص نیست اما طبق آمار روزانه پایگاه ورلد متر، در تاریخ ۲ اگوست ۲۰۲۰، تعداد مبتلایان این بیماری ۱۸ میلیون و تعداد فوتی‌ها ۶۹۰ هزار نفر گزارش شده است (WorldMeter.info). با توجه به عدم وجود واکسن و داروی مشخص تا زمان انجام پژوهش (اگوست ۲۰۲۰)، بسیاری از کشورها از مداخلات غیردارویی (NPI) مانند بستن مرزها، قرنطینه، رعایت فاصله اجتماعی، تعطیلی مراکز آموزشی و برخی از مشاغل، لغو یا به تعویق انداختن رویدادها (کنفرانس‌ها، نمایشگاه‌ها، جشنواره‌ها، کنسرت‌ها، مباحثات سیاسی و انتخابات، مسابقات ورزشی و ...) و ممنوعیت تجمع افراد بیش از تعداد مشخص بهره می‌برند (FCO, 2020). همین موضوع باعث شده تا در جامعه نگرانی ابتلا به بیماری، بحث قرنطینه و فشار روانی بر عموم مردم افزایش یافته (Huang & Zhao, 2020: 2) و رفتار بیش واکنش در میان آن‌ها شایع گردد (Dong & Bouey, 2020: 1). در طول همه‌گیری و شیوع بیماری، با توجه به خطرات این بیماری، مهم‌ترین و ضروری‌ترین اقدام پیشگیرانه قرنطینه است. البته این موضوع می‌تواند عامل اثر روانی منفی بر روی اعضای جامعه بوده و تا مدت‌ها ادامه داشته و یا بعد از ماه‌ها و سال‌ها بروز نماید. علاوه بر فشار قرنطینه، تعلیق بدون برنامه فعالیت‌های اقتصادی در دوران بحران و رکود اقتصادی، پریشانی اجتماعی و اقتصادی جدی را ایجاد و موجب اختلالات روانی و اضطراب می‌شود (Brooks et al, 2020: 913). در نتیجه ویروس بیولوژیک به بحران اقتصادی در جوامع تبدیل شده که ریشه در الگوی رشد دارد (Ötsch, 2020: 4). بحرانی که به بیان انگل گوریا، مدیرکل سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی، برخی از اقتصادهای بزرگ دنیا را وارد رکود می‌کند و سال‌ها طول می‌کشد تا آسیب اقتصادی آن جبران گردد (Hutt, 2020: 2). یکی از صنایعی که به شدت تحت تأثیر این بیماری قرار گرفته، صنعت گردشگری است. در چنین وضعی گردشگری داخلی و بین‌المللی به خاطر تبعات این همه‌گیری تعطیل و سازمان گردشگری جهانی نیز اعلام کرده که این بخش به شدت تحت تأثیر بحران قرار گرفته است (Higgins-Desbiolles, 2020: 17). تأثیر بیماری کرونا بر گردشگری در فضا و زمان متفاوت است. پیش‌بینی می‌شود تا ۷۸ درصد ورود گردشگران بین‌المللی را کاهش دهد. همین موضوع باعث کاهش ۱۲۰ میلیون شغل مستقیم در گردشگری و از بین رفتن ۱۲۰ تریلیون دلار درآمد ناشی از صادرات این صنعت گردد (UNWTO, 2020). بر این اساس عدم حضور گردشگران، تعطیلی فعالیت‌های مرتبط و قرنطینه، علاوه بر اینکه تأثیرات سوء بر جامعه دارد، می‌تواند زمینه‌ساز احساس نیاز به پارادایمی جهت اصلاح و بهبود پارادایم‌های قدیمی گردد. در این راستا ژوزف شومپیتر (۱۹۴۳) اصطلاح «تخریب خلاق» را بیان نمود. پارادایم «تخریب خلاق»، برای حل مشکلات موجود یا موانع پیش رو، منابع، دانش و مهارت را به شیوه‌های جدید به کار می‌برد. و با شکل‌گیری گونه‌های جدیدی از تقاضا و منابع پشتیبانی برای پاسخگویی به آن‌ها، فرصت‌های کارآفرینی را گسترش می‌دهد (Schumpeter, 1943). پارادایم تخریب خلاق در راستای حل مسائل، اقدام به خلق فناوری‌های نوین یا بهبود عملکرد فناوری‌های موجود می‌کند. این امر ممکن است به بهای نابودی فناوری‌های موجود بوده یا آن‌ها را برای خلق ایده جدید ترکیب نماید. این تغییرات ممکن است توسط

1 coronavirus

2 Nonpharmaceutical interventions

3 Angel Gurria

4 creative destruction

افرادی که در صنعت گردشگری فعالیت دارند رخ داده یا به واسطه افرادی انجام شود که با مشاهده وضعیت گردشگری، در جهت کسب منفعت، اقدام به کارآفرینی و خلاقیت نمایند. با توجه به نظریه شومپیتر، نقش کارآفرینان تنها به خلق فرصت‌های شغلی جدید محدود نبوده، بلکه با ساختار، تفکر، تحرک و فرهنگ موجود، دست به تخریب خلاق می‌زنند تا با این فرایند، مقدمات توسعه اقتصادی را فراهم نمایند.

در این میان بافت تاریخی شهر یزد به‌عنوان یکی از مقاصد اصلی گردشگری در کشور، با ثبت در کمیته میراث جهانی یونسکو در تیرماه ۱۳۹۶، علاوه بر مزیت‌های متعدد در حوزه سرمایه‌های انسانی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی، از سرمایه بین‌المللی نیز بهره‌مند و در این راستا می‌تواند به مکانی مناسب جهت جذب سرمایه و گردشگر خارجی تبدیل شود. اما با توجه به همه‌گیری ویروس کرونا در جهان و محدودیت‌های ناشی از کووید ۱۹ در زمینه گردشگری، زمینه‌ساز شکل‌گیری فرصت‌های جدید اقتصادی در گردشگری بافت تاریخی یزد با رویکرد تخریب خلاق شده است. به‌عنوان مثال کاهش شدید آمار گردشگران، همچنین اضطراب و فشارهای روانی ناشی از آن می‌تواند زمینه‌ساز تخریب خلاق در محدوده مورد مطالعه باشد. از این‌رو، در این پژوهش سعی بر آن است تا رابطه میان اضطراب و تخریب خلاق را در محدوده تاریخی شهر یزد بررسی و مشخص شود، آیا بین این دو متغیر رابطه معناداری وجود دارد؟.

با توجه به اهمیت موضوع همه‌گیری ویروس کرونا، تأثیر آن بر گردشگری و نیاز به تخریب خلاق، مطالعات بسیاری در زمینه این موضوع صورت گرفته که می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

نیویادومسکی (۲۰۲۰) در پژوهشی به دنبال تعریف مجدد و شکل‌گیری گردشگری پس از بحران کرونا می‌باشد. وی معتقد است علیرغم محدودیت‌های به وجود آمده پس از پاندمی کرونا، فرصت‌هایی بی‌سابقه برای استفاده مجدد از صنعت گردشگری فراهم شده است. فرصت‌هایی تکرار نشدنی برای توسعه مجدد، مطابق با اصول پایداری و از بین بردن جنبه‌های تاریک گردشگری مانند تخریب محیط‌زیست. گوسلینگ و همکاران (۲۰۲۰) در مقاله‌ای با عنوان همه‌گیری، گردشگری و تغییرات جهانی به ارزیابی کووید ۱۹ می‌پردازند. در این پژوهش ضمن بیان اهمیت گردشگری، به کاهش چشمگیر فعالیت‌ها در این صنعت به‌واسطه کم شدن تحرکات و فاصله‌های اجتماعی پرداخته و ضمن مقایسه با همه‌گیری‌های دیگر و بحران‌هایی نظیر تغییرات اقلیمی، به اثرات مخرب اجتماعی و اقتصادی آن‌ها اشاره دارد. پرایدوکس^۲ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان آموزه‌های بحران کووید ۱۹ راهی برای آماده‌سازی گردشگری در مقابله با تحولات اقتصادی ناشی از تغییرات اقلیمی، در پی برقراری ارتباط میان بحران‌هایی نظیر کرونا ویروس و تحولات اقلیمی است. از نظر آن‌ها تدوین استراتژی‌های مناسب جهت بازگشت به روند اقتصادی گذشته و مقابله با بحران فعلی می‌تواند تا حدی با فعالیت‌های کاهش آسیب‌های اقلیمی هم‌پوشانی داشته باشد. بسیاری از برنامه‌های توقف این همه‌گیری را می‌توان راهکاری برای مقابله با تغییرات آب‌وهوایی دانست. نتایج حاصل از کار آن‌ها بیانگر استفاده از فرصت ایجادشده و اتخاذ شیوه‌هایی با حداقل مصرف منابع جهت کاهش پاندمی و همچنین مسائل زیست‌محیطی در گردشگری است. ون^۳ و همکاران (۲۰۲۰)، پژوهشی در رابطه با اهمیت مطالعات میان‌رشته‌ای در مورد کووید ۱۹ انجام داده و در یک تیم تحقیقاتی متشکل از کارشناسان بهداشت و گردشگری به این موضوع پرداخته‌اند. این مقاله مروری کوتاه بر پیچیدگی بررسی‌های میان‌رشته‌ای داشته و چالش‌ها و مزایای متنوع این تحقیقات را مورد بحث قرار می‌دهد. در نهایت، مطالعات میان رشته را راه‌حلی برای معضلات بهداشت جهانی و رسیدن به رفاه اجتماعی می‌داند.

بر اساس پژوهش‌های صورت گرفته در رابطه با همه‌گیری کرونا ویروس، ضمن بیان تأثیرات منفی این بحران در اقتصاد جهانی و به‌ویژه گردشگری، به دنبال یافتن راه‌حلی برای کاهش یا از بین بردن این تأثیرات می‌باشند. بیشتر مطالعات از این بحران تحت عنوان فرصت یادکرده که می‌توان با به‌کارگیری راهکارهای جدید نهایت استفاده را از شرایط فعلی داشت. راهکارهایی که منجر به توسعه پایدار گردد. بر این اساس می‌توان با به‌کارگیری خلاقیت در کنار تغییر و تحول و

1 Niewiadomski

2 Prideaux

3 Wen

پاسخگویی به نیازهای گردشگران، زمینه تخریب خلاق را فراهم آورده و با فرصت‌طلبی و نوآوری زمینه فعالیت‌های بدیع را به وجود آورده و تأثیرات این بیماری بر صنعت گردشگری را کاهش داد. در نتیجه این پژوهش سعی بر آن دارد علاوه بر سنجش میزان تخریب خلاق گردشگری بر اساس نوع نگرش ساکنان و میزان و جهت سرمایه‌گذاری‌ها، تأثیر اضطراب ناشی از پاندمی کرونا را به‌عنوان محرکی بر تخریب خلاق و کارآفرینی موردبررسی قرار دهد.

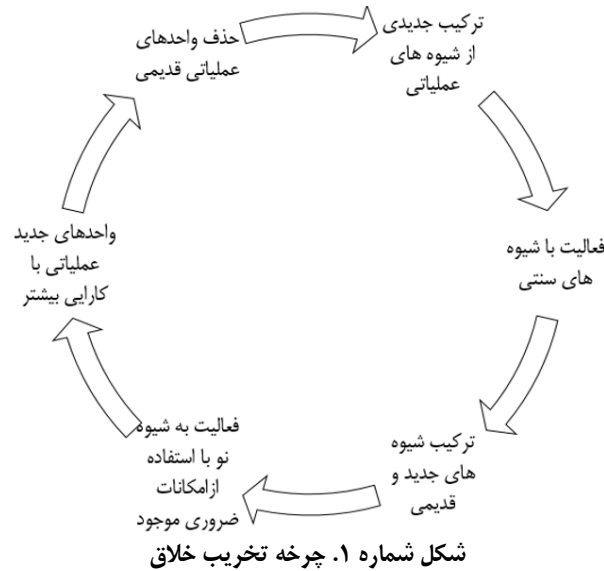
مبانی نظری

تخریب خلاق

نظریه شهر خلاق توسط ریچارد فلوریدا (۲۰۰۵) مطرح گردید که در آن ظهور عصر خلاق در شکل یک انقلاب اجتماعی مهارنشده معرفی شده است. به باور این نظریه، جذب افراد خلاق موجب قدرتمند شدن شهرها و بالندگی اقتصادی آن‌ها می‌گردد (Florida, 2005:5). با جذب افراد خلاق در مراکز شهری و گسترش نوآوری توسط این افراد، اصطلاح «تخریب خلاق» توسط ژوزف شومپیتر، برای توصیف روند نوآوری، تحت عنوان ویران ساختن سازه‌های اقتصادی قدیمی و ایجاد بی‌وقفه امکانات جدید ابداع گردید. وی با طرح این موضوع نشان داد که محصولات، مواد، فرآیندها، بازارها و روش‌های جدید جایگزین فناوری‌های قدیمی خواهند شد و منافع انحصاری و مزیت رقابتی را شکل می‌دهند (Schumpeter, 1943:81). بر اساس الگوی «تخریب خلاق»، در کتاب «سرمایه‌داری، سوسیالیسم و دموکراسی» شومپیتر، وقتی ثروت در جامعه انباشته و توزیع می‌شود، آن جامعه باید متحول شود و از شیوه سنتی خود به یک چیز جدید و مناسب‌تر تبدیل شود تا به مرحله بعدی توسعه برسد. این روند هم خلاقانه و هم مخرب بوده و یک نوسازی پویا است که می‌تواند ساختار سنتی قدرت و ثروت را پشت سر بگذارد. درعین‌حال، باید با خلاقیت و نوآوری، برای مجموعه جدیدی از روابط اجتماعی و سیاسی چهارچوب جدیدی ایجاد نماید (Pitsuwan, 2014:427). شومپیتر تخریب خلاق را نیروی مخرب نوآوری می‌داند که رشد اقتصادی را با از بین بردن سیستم‌های قبلی ایجاد می‌کند (Hetemaki, 2014: 7). اصطلاح «تخریب خلاق» بیانگر پیوند میان منابع اقتصادی و تحقیق و پژوهش و عامل حرکت روبه‌جلو در راه نوآوری است (Navickiene, 2013:1). مدل تخریب خلاقانه یکی از راه‌های تعیین و پیگیری تغییراتی است که در طول زمان در شهرهای تاریخی رخ می‌دهد. بنابراین مدل، بدون برنامه‌ریزی فعالانه، سرمایه‌گذاری‌هایی که منجر به کالایی شدن فرهنگ و میراث می‌گردد، سرانجام منجر به نابودی چشم‌انداز می‌شود (Mitchell & De Wall, 2009:157).

این بدان معنی است که کارآفرین تعادل ایستا را در اقتصاد تخریب و تعادل پویایی را که لازمه توسعه اقتصادی است، ایجاد کرده و رشد اقتصادی را با از بین بردن سیستم‌های قبلی ایجاد می‌کند (Hetemaki, 2014:7). شومپیتر معتقد است که تلاش برای ارزش‌افزوده یا سود، سرمایه‌گذاری‌ها را در مسیر ایجاد فن‌آوری‌های جدید هدایت می‌کند. این سرمایه‌گذاری‌ها، منجر به منسوخ شدن (تخریب) فن‌آوری‌های موجود و نوآوری‌های وابسته به آن‌ها می‌گردد. همچنان که این امر به‌طور مستقیم بر اقتصاد منطقه تأثیر می‌گذارد، می‌توان بازتاب آن را به‌صورت رشد یا زوال، مشاهده کرد (Mitchell, 2013:376). اما نلسون (۲۰۱۳) معتقد است که نوآوری بیش‌ازحد، نظم بازار را مختل می‌کند. پس باید این نوآوری‌ها در حد تعادل و متناسب با تقاضا باشد (Nelson, 2013:18). در تحلیل نلسون، ایده تعادل با ایده نظم‌گذرا جایگزین می‌شود. در هر لحظه از زمان، برای ایجاد ساختار عملیاتی از منابع تخصیص‌یافته، انسجام کافی وجود دارد، انسجامی مبتنی بر یک منطق علی و وابستگی متقابل اقتصادی که توسط سیستم قیمت هدایت می‌شود. باین‌حال، این ساختار به‌طور مداوم انگیزه‌هایی را برای به چالش کشیدن وضع موجود ایجاد می‌کند. درواقع، این نکته اساسی در پس ادعای شومپیتر است که سرمایه‌داری "از درون" توسعه می‌یابد، یعنی اینکه لزوماً یک سیستم خارج از تعادل است (Bloch & Metcalfe, 2018:1). مفهوم تخریب خلاق که زمینه اقتصاد تکاملی که رقابت را به‌عنوان یک فرایند تکاملی و نه تعادل اقتصادی تعریف می‌کند، بسیار مرهون ایده‌های اولیه شومپیتر در مورد نقش مهم نوآوری می‌باشد. هاروی استدلال می‌کند که سرمایه‌گذاری کارآفرین نه‌تنها چرخه تولید را هدایت می‌کند، بلکه در ایجاد و تخریب

چشم‌اندازهای انباشتی نقش مهمی ایفا می‌کند. به گفته میچل (۱۹۹۸)، مرکز خرید میراث فرهنگی، چشم‌اندازی است که مفهوم تخریب خلاقانه را می‌توان با موفقیت در مورد آن استدلال کرد (Huang et al, 2007: 1034). ایده "تخریب خلاق" که بیانگر پیوند منابع اقتصادی با تحقیق و پژوهش می‌باشد، موجب حرکت روبه‌جلو در راه نوآوری شده (Navickiene, 2013: 1) و در پس رشد کارآفرینی خلاق و نوآوری‌های بزرگ رونق گرفته است (Ye & Nurse, 2003: 16).

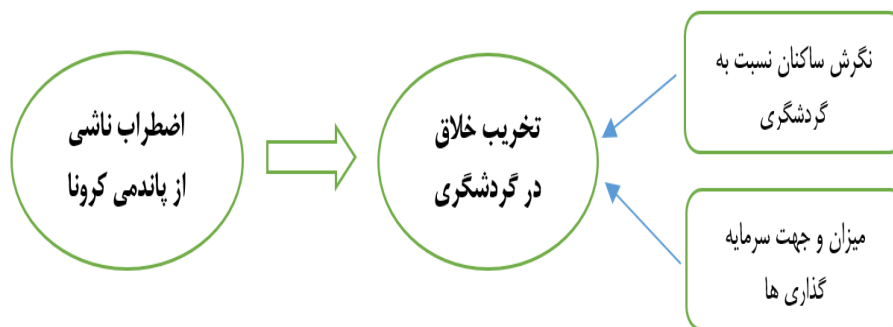
تخریب خلاق و گردشگری شهری

با توجه به اهمیت گردشگری و مطرح‌شدن آن به‌عنوان یکی از حوزه‌های مهم در راستای کارآفرینی، این صنعت از خلاق‌ترین صنایعی شناخته می‌شود که ضمن جذب گردشگران، باعث توسعه اقتصادی شهرها می‌گردد (Sleuwaegen & Boiardi, 2014: 509). با حضور کارآفرینان و طبقه خلاق شهری، گردشگری خلاق شکل می‌گیرد. گردشگری خلاق بر تصویر، هویت، سبک زندگی، جو، روایت‌ها و رسانه‌ها متمرکز بوده (Ei & Karamanis, 2017: 2) و چشم‌انداز معاصر آن، تأکید گسترده‌ای بر ارتباطات تعاملی میان گردشگران و ساکنین دارد و بر اهمیت اقدامات خلاقانه در مکان تأکید می‌کند (Duxbury et al, 2019: 292). پیدایش این چرخش خلاق در گردشگری معاصر و افزودن محتوای خلاقانه به محصولات گردشگری موجب پیشرفت این صنعت شده و موجب ادغام فرهنگ و تجارت گردیده است (Bakas et al, 2018: 732). وجود خلاقیت در کنار نیاز به تغییر و تحول، با توجه به تغییرات نیازها و خواسته‌های گردشگران و تلاش برای پاسخگویی به این نیازها می‌تواند زمینه تخریب خلاق را فراهم آورده و باعث گسترش کارآفرینی در زمینه گردشگری شده و موجبات توسعه اقتصادی گردد.

همه‌گیری کرونا و بروس و سلامت روان جامعه

پاندمی ویروس کرونا در جامعه باعث تغییر در شرایط زندگی مردم شده و می‌تواند اثرات روانی منفی مانند اضطراب را در پی داشته باشد. با توجه به تعطیلی بسیار از مراکز آموزشی، تفریحی و تعلق و محدودیت بسیاری از کسب‌وکارهای اقتصادی، شرایط سختی بر جوامع حاکم شده و بسیاری از مردم داوطلبانه و یا به‌اجبار در قرنطینه به سر می‌برند. بنا بر پژوهشی که بروکس و همکاران (۲۰۲۰) در رابطه با تأثیرات روانی قرنطینه در دوران پاندمی کرونا انجام دادند، دریافتند که مدت‌زمان قرنطینه، ترس از بیماری، خستگی روانی، اطلاعات ناکافی و زیان اقتصادی از عوامل استرس‌زای زمان قرنطینه به شمار می‌روند. جدا شدن از عزیزان، از دست دادن آزادی، عدم اطمینان نسبت به وضعیت بیماری و عدم فعالیت در زمینه کسب‌وکار و اقتصاد خویش از مواردی است که تأثیرات منفی قرنطینه را افزایش می‌دهد.

(Brooks & et al,2020:912). بنابراین شرایط موجود می‌تواند از لحاظ روانی، شرایط بسیار دشواری را به وجود آورد. مهم‌ترین مسئله‌ای که در این زمان باید مورد توجه قرار گیرد، مدیریت شرایط و کنترل تأثیرات مخرب آن می‌باشد. ممکن است بسیاری از افراد در اثر تنش‌های موجود شدیداً آسیب ببینند. اما با یک برنامه می‌توان با خلق فرصت از همین شرایط نیز استفاده بهینه برده و فشار روانی حاصل از آن را کاهش داد.

شکل شماره ۲. مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

این پژوهش از نوع کاربردی بوده و به روش پیمایشی صورت گرفته است. جامعه آماری شامل جمعیت بزرگسال به علت فعالیت اقتصادی در زمینه گردشگری (بالای ۲۰ سال) بافت تاریخی شهر یزد بوده و بازه زمانی پژوهش مربوط به مردادماه ۱۳۹۹ است. با توجه به جمعیت محدوده مورد مطالعه (۳۷۷۰۰ نفر)، جامعه مورد آزمون، برابر است با ۲۱۸۶۰ نفر که بر اساس فرمول کوکران با سطح اطمینان ۹۵ درصد، تعداد نمونه مورد مطالعه ۳۷۸ نفر محاسبه شد. به دلیل شرایط خاص حاکم بر جامعه و وجود محدودیت‌های تردد و ارتباطات اجتماعی از روش نمونه‌گیری اینترنتی استفاده گردیده است. پرسشنامه‌های طراحی شده به صورت آنلاین و از طریق شبکه‌های اجتماعی منتشر گردید. با توجه به وجود محدودیت در زمینه سن متقاضیان و همچنین پرسشنامه‌های ناقص، تعداد ۴۳۸ پرسشنامه دریافت شد که با اعمال محدودیت‌ها و هم‌سازی تصادفی بر مبنای فعالیت اقتصادی در حوزه‌های مرتبط با گردشگری، تعداد ۳۷۸ پاسخنامه جهت تحلیل انتخاب و از لحاظ اطلاعات توصیفی در محیط Spss مورد تحلیل قرار گرفته و جهت ارزیابی رابطه میان اضطراب حاصل از پاندمی کرونا و تخریب خلاق در گردشگری از Smart PLS3 بهره گرفته شد.

پرسشنامه پژوهش شامل دو قسمت می‌باشد. قسمت اول مربوط به مقیاس اضطراب بیماری کرونا، با ۱۸ گویه و بر اساس طیف لیکرت می‌باشد. این قسمت برگرفته از پژوهش علیپور و همکاران (۱۳۹۸) می‌باشد. قسمت دیگر مربوط به پرسشنامه سنجش تخریب خلاق در جامعه بوده که شامل دو عامل نگرش ساکنان محدوده و میزان و جهت سرمایه‌گذاری‌ها با ۲۱ گویه می‌باشد. این بخش از پرسشنامه نیز از بر اساس مبانی نظری پژوهش طراحی شده است.

محدوده مورد مطالعه

بافت تاریخی شهر یزد با مساحتی بالغ بر ۷۴۳ هکتار و بیش از ۶۵۰۰ فضای قدیمی در ثبت آثار ملی قرار گرفته است. در این بافت، خانه‌های دوره ایلخانی همچون گذشته، مسکونی هستند و از این نظر این بافت تاریخی، منحصر به فرد است. از بناهای تاریخی یزد می‌توان به مسجد جامع کبیر، بقعه سید رکن‌الدین، مسجد فرط، مجموعه امیر چخماق، مسجد حظیره، مسجد ملا اسماعیل، شاهزاده فاضل، باغ دولت‌آباد، حمام خان، آتشکده، آب‌انبار شش بادگیری، خانه محمودی، خانه لاری‌ها، بازار و ... اشاره کرد. بافت تاریخی یزد با جمعیتی معادل ۳۷۷۰۰ نفر بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵، شامل ۹ محله اصلی و ۴۹ زیر محله است که برحسب سابقه تاریخی آن‌ها عبارت‌اند از: محله شیخداد، محله دولت‌آباد، محله فهادان، محله گودال مصلی، محله گنبد سبز، محله گازرگاه، محله شش بادگیری، محله زردشتی‌ها و محله پشت

متغیر	ابعاد	آلفای کرونباخ	آلفای کرونباخ متغیر در PLS	ضریب پایایی مرکب	میانگین واریانس استخراجی
تخریب خلاق	آگاهی از اهمیت صنعت گردشگری	۰/۷۳۸			
	وجود شرایط محیطی مناسب جهت ایده پردازی	۰/۷۸۱			
	وجود زیرساخت‌های موردنیاز جهت خلاقیت	۰/۷۸۶			
	توجه به تحقیق و توسعه	۰/۸۵۰			
	استقبال از تفکر انتقادی و ایده پردازی	۰/۷۹۷	۰/۸۳۹	۰/۸۵۰	۰/۷۴۳
	حضور طبقه خلاق	۰/۸۰۱			
	میزان توجه به صنایع خلاق	۰/۷۸۸			
اضطراب ناشی از کرونا	میزان توجه مدیریت شهری به ایده‌های نوین	۰/۷۶۵			
	اضطراب ناشی از فکر کردن به کرونا	۰/۷۳۸			
	ترس از ابتلا به کرونا	۰/۸۴۷			
	نگرانی از انتقال ویروس به دیگران	۰/۷۸۹	۰/۸۰۱	۰/۷۸۸	۰/۶۲۸
	نگرانی از اختلال در فعالیت‌ها	۰/۷۴۴			
	نگرانی ناشی از مسائل مالی	۰/۸۲۸			

سنجه رایج برای ایجاد روایی همگرا در سطح سازه، میانگین واریانس استخراج شده (AVE) است. این معیار به‌عنوان مقدار میانگین کل توان دوم بارهای معرف متناظر با هر سازه تعریف می‌شود. بنابراین AVE، معادل اشتراک یک سازه است. مقدار میانگین واریانس استخراجی برابر ۰/۵ یا بالاتر نشان می‌دهد که، به‌طور متوسط، سازه بیش از نیمی از واریانس معرف‌های متناظر را تشریح می‌کند (پایگاه آماری پارس مدیر، ۱۳۹۷). در این مدل بر اساس نتایج و میزان AVE بالاتر از ۰/۵، بیانگر روایی همگرا در سطح سازه می‌باشد.

آلفای کرونباخ شاخصی است که پایایی را بر اساس همبستگی درونی گویه‌ها ارائه می‌دهد و مقدار مناسب برای آن بزرگ‌تر از ۰/۷ می‌باشد. به‌منظور محاسبه پایایی معیار دیگری نیز وجود دارد که برتری‌هایی را نسبت به روش سنتی محاسبه آن به‌وسیله آلفا کرونباخ را به همراه دارد و به آن پایایی ترکیبی (CR) گفته می‌شود. برتری پایایی ترکیبی نسبت به آلفای کرونباخ در این است که پایایی سازه‌ها نه به‌صورت مطلق، بلکه با توجه به همبستگی سازه‌هایشان با یکدیگر محاسبه می‌گردد. همچنین برای محاسبه آن، شاخص‌های با بار عاملی بیشتر اهمیت زیادتری دارند. در نتیجه برای سنجش بهتر پایایی، هردوی این معیارها استفاده می‌شوند. برای پایایی مرکب میزان بالای ۰/۷ مناسب گزارش شده است. در این پژوهش نیز پایایی سازه‌ها با توجه به نتایج، بزرگ‌تر از ۰/۷ بوده در نتیجه می‌توان گفت که مدل از پایایی مطلوبی برخوردار است. گام بعدی مربوط به آزمون کیفیت مدل ساختاری می‌باشد. در تحلیل مدل‌های ساختاری به کمک رویکرد حداقل مربعات جزئی، سه معیار اصلی برای آزمون مدل‌های ساختاری عبارت‌اند از:

۱) شاخص ضریب تعیین (R^2)

ضریب تعیین، معیار اصلی ارزیابی متغیرهای مکنون درون‌زا مدل مسیر می‌باشد. این شاخص بیان می‌کند چند درصد از تغییرات متغیر درون‌زا توسط متغیر برون‌زا صورت می‌پذیرد. مقادیر ۰/۶۷، ۰/۳۳، ۰/۱۹ برای متغیرهای مکنون درون‌زا (وابسته) در مدل مسیر ساختاری (درونی) به ترتیب قابل توجه، متوسط و ضعیف توصیف شده است. نتایج در این آزمون در جدول شماره (۲) قابل مشاهده است.

جدول شماره ۲. شاخص ضریب تعیین (R^2)

ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده
۰/۸۵۰	۰/۸۷۷
۰/۷۸۸	۰/۸۱۷

می‌توان گفت شاخص ضریب تعیین آزمودنی‌ها در این آزمون در حد قابل توجهی بوده و نشان‌دهنده میزان تأثیر متغیرهای مستقل بر آن‌هاست.

۲) شاخص Q^2

معیار Q^2 تنها برای سازه‌های درون‌زای مدل که شاخص‌های آن از نوع انعکاسی باشد محاسبه می‌گردد. در مورد شدت قدرت پیش‌بینی مدل در سازه‌های درون‌زا سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را تعیین نموده‌اند که به ترتیب نشان از قدرت پیش‌بینی ضعیف، متوسط و قوی یک سازه در قبال شاخص‌های Q^2 آن سازه دارد. جدول زیر مقادیر معیار را برای هر یک از متغیرهای درون‌زای مدل نشان می‌دهد.

جدول شماره ۳. شاخص Q^2

$Q^2 (=1-SSE/SSO)$	SSE	SSO	
۰	۴۵۳۶	۴۵۳۶	اضطراب کرونا
۰/۵۱۶	۱۸۲۸/۱۹۹	۳۷۸۰	تخریب خلاق
۰/۴۲۵	۱۷۳۸/۵۷۰	۳۰۲۴	میزان و جهت سرمایه‌گذاری‌ها
۰	۳۴۰۲	۳۴۰۲	نگرش ساکنان به گردشگری

جدول فوق، بیانگر قدرت پیش‌بینی قوی یک سازه در قبال شاخص‌های Q^2 آن سازه دارد.

۳) شاخص GOF

در مدل‌سازی معادلات ساختاری به کمک روش PLS برخلاف روش کواریانس محور (SEM-CB) شاخصی برای سنجش کل مدل وجود ندارد ولی شاخصی به نام نیکویی برازش (GOF)، هر دو مدل اندازه‌گیری و ساختاری را مدنظر قرار می‌دهد و به‌عنوان معیاری برای سنجش عملکرد کلی مدل به کار می‌رود. حدود این شاخص بین صفر و یک بوده و سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵، ۰/۳۶ را به ترتیب به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی نمودند. برای برازش کلی نیز می‌توان از فرمول زیر استفاده نمود. بر اساس نتایج برازش کلی مدل به‌صورت قوی تأیید می‌شود.

جدول شماره ۴. برازش کلی مدل

GOF	شاخص اشتراکی	ضریب تعیین	
۰/۷۵	۰/۷۴۳	۰/۸۵۰	تخریب خلاق
	۰/۶۲۸	۰/۷۸۸	میزان و جهت سرمایه‌گذاری‌ها

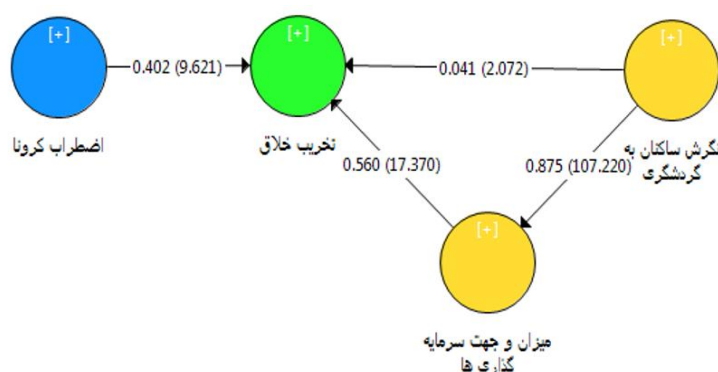
ضریب معناداری T

در این بخش با استفاده از الگوریتم بوت استارپ به محاسبه آماره T می‌پردازیم. در صورتی که مقدار آماره T از ۱/۹۶ بیشتر شود، نشان از صحت رابطه بین سازه‌ها و در نتیجه تأیید فرضیه‌های پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ است (اعداد معناداری در سطوح اطمینان ۹۹٪ و ۹۹/۹۹٪ به ترتیب ۲/۵۸ و ۳/۲۷ می‌باشد. ضرایب استاندارد مسیر بین متغیر مستقل و وابسته بیانگر آن است که متغیر مستقل، این میزان درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کند. اگر مقدار بار عاملی بین سؤالات پرسشنامه و متغیرهای مکنون بیشتر از ۰/۴ باشد نتیجه می‌گیریم که سؤالی که برای آن سازه به کار برده‌ایم به‌خوبی متغیر مکنون موردنظر را سنجیده است. همچنین باید گفت که اگر مقدار ضریب مسیر بین متغیر مکنون مستقل و متغیر مکنون وابسته مثبت باشد نتیجه می‌گیریم که با افزایش متغیر مستقل شاهد افزایش در متغیر وابسته خواهیم بود و بالعکس اگر مقدار ضریب مسیر بین متغیر مکنون مستقل و متغیر مکنون وابسته منفی باشد نتیجه می‌گیریم که با افزایش متغیر مستقل شاهد کاهش در متغیر وابسته خواهیم بود. جدول زیر ضریب معناداری T و ضرایب استاندارد شده مسیرهای مربوط به هر یک از روابط را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۵. ضرایب استاندارد مسیر بین سازه‌ها و ضریب T

مقدار P	ضریب T	انحراف معیار	میانگین نمونه	ضریب مسیر	
۰/۰۰۰	۹/۶۲۱	۰/۰۴۲	۰/۴۰۷	۰/۴۰۲	اضطراب کرونا -> تخریب خلاق
۰/۰۰۰	۱۷/۳۷۰	۰/۰۳۲	۰/۵۵۷	۰/۵۶۰	میزان و جهت سرمایه‌گذاری‌ها -> تخریب خلاق
۰/۰۳۹	۲/۰۷۲	۰/۰۲۰	۰/۰۴۰	۰/۰۴۱	نگرش ساکنان به گردشگری -> تخریب خلاق
۰/۰۰۰	۱۰۷/۲۲۰	۰/۰۰۸	۰/۸۷۶	۰/۸۷۵	نگرش ساکنان به گردشگری -> میزان و جهت سرمایه‌گذاری‌ها

با توجه به جدول شماره (۵)، تمام مسیرها دارای ضریب مسیر مثبت هستند که نشان از رابطه مستقیم میان متغیرهای مستقل و وابسته بوده و ضریب معناداری T بالاتر از ۱/۹۶، صحت رابطه میان سازه‌ها را نشان می‌دهند.

شکل شماره ۵. ضرایب مسیر و ضرایب معناداری T در مدل پژوهش

نتیجه‌گیری

با همه‌گیری ویروس کرونا، جهان با چالشی بسیار فراتر از جنگ جهانی دوم روبرو شده است. با گسترش گسترده کووید ۱۹، دانشمندان علوم پزشکی و بهداشت شروع به بررسی ریشه‌های ویروسی آن (Andersen et al, 2020:452)، (، تخمین‌های انتقال (Wu et al, 2020:507)، و آزمایش‌های بالینی مرتبط با آن کردند (Cao et al, 2020:269). اما تلاش‌های آن‌ها تاکنون تنها منجر به تهیه و تست واکسن در حد محیط آزمایشگاهی شده و هنوز به مرحله انسانی نرسیده است. برای همین بسیاری از افراد به مداخلات غیر دارویی، جهت درمان مانند از این بحران روی آورده‌اند. قرنطینه مهم‌ترین اقدام در این زمینه می‌باشد. قرنطینه علی‌رغم اینکه یک اقدام حفاظتی می‌باشد اما پیامدهای منفی روانی ناشی از فاصله گرفتن از اجتماع و حتی تعطیلی فعالیت‌های اقتصادی را به دنبال خواهد داشت. در نتیجه می‌توان ماهیت این ویروس را چندوجهی دانسته و شیوع گسترده آن در بستر تعاملات اجتماعی و فرهنگ کنشگران اجتماعی، تهدیدی فرهنگی و اجتماعی محسوب می‌شود و با محدودیت‌های موجود به اقتصاد جوامع آسیب می‌رساند.

یکی از مهم‌ترین محدودیت‌ها در این ایام، محدودیت‌های مسافرتی بین‌المللی، منطقه‌ای و محلی بوده که بلافاصله بر اقتصادهای ملی از جمله سیستم‌های گردشگری تأثیر گذاشته است (Flight Radar, 2020:24). ماهیت گردشگری (مستلزم مسافرت) و الگوی تکامل و رشد آن نقش مهمی در چنین شرایطی دارد و سیستم اقتصادی و اجتماعی فعلی باعث تسریع در گسترش و تأثیر این ویروس می‌شود (Sigala, 2020:14) و علی‌رغم تأثیرات همه‌گیری‌ها بر گردشگری، این صنعت به صورت غیرمستقیم از طریق حمل‌ونقل، مواد غذایی، تولیدات صنعتی، تغییرات اقلیم و جابجایی انسان‌ها، از آن‌ها حمایت می‌کند (Gössling et al, 2020:3). همین موضوع باعث شده تا اکثر افراد از سفرهای غیرضروری دست کشیده و بسیاری از فعالیت‌های مرتبط با گردشگری به حالت تعلیق درآید. اما نکته مهم آسیب اقتصادی به فعالین این عرصه می‌باشد. بسیاری از افراد به دلیل عدم مراجعه گردشگران و در امان ماندن از ویروس کرونا، بدون برنامه‌ریزی

قبلی دست از فعالیت کشیده‌اند. همین امر باعث شده تا فشاری روانی بسیاری را متحمل شوند. این افراد با وجود خطرات و تأثیرات ناشی از این پاندمی باید با خلاقیت و کارآفرینی شرایط موجود را پشت سر گذاشته و شیوه‌های جدیدی در جهت کسب درآمد از پتانسیل‌های موجود خلق نمایند.

با بررسی نتایج پیشینه‌های مرتبط با موضوع مورد مطالعه (Gossling et al,2020; Niewiadomski,2020; Wen et al,2020; Prideaux et al,2020). می‌توان به تلاش آن‌ها جهت کاهش اثرات منفی همه‌گیری کرونا و ویروس بر صنعت گردشگری اشاره نمود. برخی از این مطالعات ضمن اشاره به مسائل و مشکلات به وجود آمده، از این بحران تحت عنوان فرصت یاد کرده که می‌توان با به‌کارگیری راهکارهای جدید، نهایت استفاده را از شرایط فعلی داشت. آن‌ها معتقدند که می‌توان با به‌کارگیری خلاقیت و نوآوری، زمینه تغییرات اساسی را فراهم آورده و با فرصت‌طلبی و نوآوری منجر به فعالیت‌های بدیع در این عرصه گردد. در نتیجه این پژوهش نیز سعی بر آن دارد علاوه بر سنجش میزان تخریب خلاق گردشگری بر اساس نوع نگرش ساکنان و میزان و جهت سرمایه‌گذاری‌ها، تأثیر اضطراب ناشی از پاندمی کرونا را به‌عنوان محرکی بر تخریب خلاق و کارآفرینی مورد بررسی قرار دهد.

بر اساس یافته‌ها و مدل طراحی شده، متغیر تخریب خلاق از دو عامل نگرش ساکنان نسبت به گردشگری و میزان و جهت سرمایه‌گذاری‌ها در گردشگری تشکیل می‌شود. نگرش ساکنان و اعلام رضایت آن‌ها از این صنعت باعث فراهم شدن زمینه‌های حضور گردشگران در محیط و گسترش فعالیت‌های مرتبط شده و در نتیجه میزان سرمایه‌گذاری‌ها و به دنبال آن خلاقیت و کارآفرینی افزایش پیدا می‌کند. بر اساس مدل، ابتدا میزان تأثیر دو متغیر مستقل بر تخریب خلاق مورد آزمون قرار گرفته که نشان می‌دهد، نگرش ساکنان نسبت به گردشگری (ضریب مسیر ۰/۰۴۱ و ضریب T ۲/۰۷۲) و میزان و جهت سرمایه‌گذاری‌ها (ضریب مسیر ۰/۵۶ و ضریب T ۱۷/۳۷) از لحاظ ضریب مسیر، تأثیر مثبت بر تخریب خلاق داشته و دارای رابطه معنادار می‌باشند. بنابراین مهم‌ترین نکته در رابطه با تخریب خلاق داشتن نگرش مثبت به گردشگری و تأثیرات آن می‌باشد و همان‌طور که در نتایج مشاهده شد (ضریب مسیر ۰/۸۷۵ و ضریب T ۱۰۷/۲۲)، همین نوع نگرش باعث افزایش سرمایه‌گذاری‌ها و تعیین نوع آن‌ها می‌باشد. اما در رابطه با فرضیه اصلی پژوهش، می‌توان با توجه به ضریب مسیر ۰/۴۰۲ و ضریب T ۹/۶۲۱ به اثبات آن اشاره نمود زیرا بر اساس تحلیل‌های صورت گرفته، رابطه میزان اضطراب ناشی از کرونا بر تخریب خلاق در بافت تاریخی شهر یزد معنادار و مثبت می‌باشد. با وجود پاندمی کووید ۱۹، ساکنان به خاطر اضطراب ناشی از آن سعی در جبران فرصت‌های از دست‌رفته داشته و در تلاش هستند تا به نحوی با خلاقیت و نوآوری این تهدید را به فرصت تبدیل کرده و فعالیت‌های اقتصادی خود در راستای گردشگری را به شکل جدیدی احیا نمایند. به‌گونه‌ای که از خانه و محل زندگی خود خارج نشده و با صرف کمترین هزینه و بدون نگرانی از عدم حضور گردشگران. علاقه‌مندان به فعالیت‌های گردشگری و ارائه خدمات برای دوستداران این صنعت می‌توانند از طریق گردشگری مجازی به‌عنوان بخش غیرقابل انکار اقتصاد آنلاین اقدام نمایند. این افراد می‌توانند با پیوستن به شبکه میلیونی در حوزه گردشگری مجازی، به خلق ایده‌های استارت‌آپی بپردازند.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله که مستخرج از رساله دکتری است، حامی مالی نداشته است.

منابع

- 1) Altekreeti, B. & Daud, S. (2020) Determinants of Halal Food New Product Adoption Intention in Malaysia: A Smart PLS Approach, Sciences, Vol.10, No.5, pp.209-220.
- 2) Andersen, K. G. & Rambaut, A. & Lipkin, W. I. & Holmes, E. C. & Garry, R. F. (2020) The proximal origin of SARS-CoV-2, Nature Medicine, Vol.26, No.4, pp.450-452
- 3) Bakas, F. E. & Duxbury, N. & de Castro, T. V. (2019) Creative tourism: catalysing artisan entrepreneur networks in rural Portugal, International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research, Vol.25, No.4, pp.731-752
- 4) Banks, J. & Cunningham, S. (2016) Creative destruction in the Australian videogames

- industry, *Media International Australia*, Vol.160, No.1, pp.127-139.
- 5) Bloch, H. & Metcalfe, S. (2018) Innovation, creative destruction, and price theory, *Industrial and Corporate Change*, Vol.27, No.1, pp.1-13.
  - 6) Brooks, SK. & Webster, RK. & Smith, LE. & Woodland, L. & Wessely, S. & Greenberg, N. (2020) The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence, *Lancet*, Vol.395, pp.912-920.
  - 7) Büscher, B. & Fletcher, R. (2017) Destructive creation: Capital accumulation and the structural violence of tourism, *Journal of Sustainable Tourism*, Vol.25, No.5, pp.651-667.
  - 8) Cao, B. & Wang, Y. & Wen, D. & Liu, W. & Wang, J. & Fan, G. & Ruan, L. & Song, B. & Cai, Y. & Wei, M. & Li, X. & Xia, J. & Chen, N. & Xiang, J. & Yu, T. & Bai, T. & Xie, X. & Zhang, L. & Li, C. & Wang, C. (2020) A trial of lopinavir-ritonavir in adults hospitalized with severe Covid-19, *The New England Journal of Medicine*, Vol.382, pp.1787-1799.
  - 9) Chen, L. & Li, Q. & Zheng, D. & Jiang, H. & Wei, Y. & Zou, L. & Zhao, Y. (2020) Clinical characteristics of pregnant women with Covid-19 in Wuhan, China, *New England Journal of Medicine*, Vol.382, pp.1800-1813.
  - 10) Christopher, J. & Coyne, Claudia. & Williamson, R. (2012) Trade openness and cultural creative destruction, *Journal of Entrepreneurship and Public Policy*, Vol.1 No.1 pp.22-49.
  - 11) Debbage, K. (2019) Geographies of tourism entrepreneurship and innovation: an evolving research agenda, In *A Research Agenda for Tourism Geographies*, Edward Elgar Publishing.
  - 12) Dong, L. & Bouey, J. (2020) Public mental health crisis during COVID-19 pandemic, China, *Emerg Infect Dis*, Vol.26, No.7, pp.10-32.
  - 13) Duxbury, N. & Silva, S. & Castro, T. V. D. (2019) Creative tourism development in small cities and rural areas in Portugal: Insights from start-up activities. *Creating and Managing Experiences in Cultural Tourism*, Singapore: World Scientific Publishing.
  - 14) Ei, T. & Karamanis, K. (2017) The evolution of alternative forms of Tourism: a theoretical background, *Business & Entrepreneurship Journal*, 6, No.1, pp.1-4.
  - 15) Erumban, A. A., & Timmer, M. P. (2012) The dark side of creative destruction: innovation and retirement of capital. *Industrial and Corporate Change*, Vol.21, No.5, pp.1149-1174.
  - 16) FCO (The Foreign & Commonwealth Office) (2020) Foreign Secretary advises all British travelers to return to the UK now. Retrieved March 31, 2020, from <https://www.gov.uk/government/news/foreign-secretary-advises-all-british-travellers-to-return-to-the-uk-now>.
  - 17) Flight Radar 24 (31 March 2020) <https://www.flightradar24.com/data/flights>.
  - 18) Florida, R. (2005) *Cities and the creative class*, Routledge.
  - 19) Gössling, S. & Scott, D. & Hall, C. M. (2020) Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19, *Journal of Sustainable Tourism*, Vol.29, No.1, pp.1-20.
  - 20) Gregory Brock (2016) Creative destruction on the Chechen frontier, *Post-Communist Economies*, Vol.28, No.2, pp.220-231
  - 21) Hetemaki, Lauri. (2014) Creative destruction and bio economy, *EFI news*, Vol.2, No.22, pp.6-7.
  - 22) Higgins-Desbiolles, F. (2020) Socialising tourism for social and ecological justice after COVID-19, *Tourism Geographies*, Vol.22, No.6, pp.1-14.
  - 23) <https://parsmodir.com/db/research/ave.php>
  - 24) https://www.worldometers.info/coronavirus/?utm_campaign=homeAdUOA?Si.
  - 25) <https://yazd.ir/en/%D8%AA%D8%A7%D8%B1%DB%8C%D8%AE%DA%86%D9%87>
  - 26) Huang, Yeen. & Zhao, Ning. (2020) Generalized anxiety disorder, depressive symptoms and sleep quality during COVID-19 epidemic in China: a web-based cross-sectional survey. *Medrxiv*, The Preprint Server for Health Sciences. March 09, 2020.
  - 27) Hutt, Rosamond. (2020) the economic effect of covid-9 around the world www.weforum.org/agenda/2020/02/coronavirus-economic-effects-global-economy-trade-travel.
  - 28) Liss, J. M. (2013) Creative destruction and globalization: The rise of massive standardized education platforms, *Globalizations*, Vol.10, No.4, pp.557-570.
  - 29) Mitchell, C. J. (2013) Creative destruction or creative enhancement? Understanding the transformation of rural spaces, *Journal of rural studies*, Vol.32, pp.375-387
  - 30) Navickiene, R. (2013) Entrepreneurship and Needs of Tourism Service Users Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2329261> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2329261>.
  - 31) Nelson, R. R. (2013) Demand, supply and their interaction on markets, as seen from the perspective of evolutionary economic theory, *Journal of Evolutionary Economics*, Vol.23, No.1, pp.17-38.
  - 32) Niewiadomski, P. (2020) COVID-19: from temporary de-globalisation to a re-discovery of tourism?, *Tourism Geographies*, Vol.22, No.3, pp.651-656
  - 33) Ötsch, W. (2020) What type of crisis is this? The coronavirus crisis as a crisis of the economicised

- society (No. 57). Working Paper Serie.
- 34) Pitsuwan, S. (2014) Creative Destruction” and the Political Transition in Thailand, *Asian Politics & Policy*, Vol.6, No.3, pp.471-473.
  - 35) Prideaux, B. & Thompson, M. & Pabel, A. (2020) Lessons from COVID-19 can prepare global tourism for the economic transformation needed to combat climate change, *Tourism Geographies*, Vol.22, No.3, pp. 667-678.
  - 36) Ryan, C. & Huimin, G. (Eds.) (2009) *Tourism in China: Destination, cultures and communities*. Routledge.
  - 37) Schiavone, F. & Esposito De Falco, S. (2016) Limits to creative destruction and technologies in practice: the case of ham radio, *Technology Analysis & Strategic Management*, Vol.28, No.1, pp.60-75.
  - 38) Schumpeter, J.A. (1943) *Capitalism, Socialism and Democracy*, First publishing, British Library.
  - 39) Sigala, M. (2020) Tourism and COVID-19: impacts and implications for advancing and resetting industry and research, *Journal of Business Research*, Vol.117, pp.312-321.
  - 40) Sleuwaegen, L. & Boiardi, P. (2014) Creativity and regional innovation: Evidence from EU regions, *Research Policy*, Vol.43, No.9, pp.1508-1522.
  - 41) UNWTO. (2020) *UNWTO World Tourism Barometer* (Vol. 18, No.2, May 2020). Madrid, Spain: UNWTO.
  - 42) Wen, J. & Wang, W. & Kozak, M. & Liu, X. & Hou, H. (2020) Many brains are better than one: the importance of interdisciplinary studies on COVID-19 in and beyond tourism, *Tourism Recreation Research*, 1-4.
  - 43) Wu, J. T. & Leung, K. & Bushman, M. & Kishore, N. & Niehus, R. & de Salazar, P. M. & Cowling, B. J. & Lipsitch, M. & Leung, G. M. (2020) Estimating clinical severity of COVID-19 from the transmission dynamics in Wuhan, China, *Nature Medicine*,
  - 44) Wu, T. & Perrings, C. & Kinzig, A. & Collins, J. P. & Minter, B. A. & Daszak, P. (2017) Economic growth, urbanization, globalization, and the risks of emerging infectious diseases in China: a review, *Ambio*, Vol.46, No.1, pp.18–29.
  - 45) Yang, X. & Xu, H. & Wall, G. (2019) Creative destruction: the commodification of industrial heritage in Nanfeng Kiln District, China. *Tourism Geographies*, Vol.21, No.1, pp.54-77.
  - 46) Ye, Z. & Nurse, K. (2013) *Creative Industries for Youth: Unleashing Potential and Growth*, UNIDO.